

Vana pilt kōnōlōs

Vōrokōnō kuulsan merelahingun

Seo kuu sai 110 aastakka Vinne-Jaapani sõa Tšemulpo mere-lahingust.

Tsaari sõaväe ja jaapanlasi lahinguhe trehväs ka üts vōrokōnō – Vahtsōliina kihlkunnast Möldre küllast peri Verevā Vidrik (Friedrich Verrev, 1878–1962).

Vidrik naas sõamehammōitidmā ristlōjalaiva Varjag pāäl, mille Vinnemaa olf USA käest ostnu. Seo sai Vinnemaa Vaiksō ookoōni laivistu laivas.

Kaug-Idan pōrkki kokko USA, Inglismaa, Jaapani, Saksamaa, Prantsusmaa ja Tsaari-Vinnemaa huvi. Vinnemaa luutsō, et vahtsit laivu mano tuvvōn om vōit kimmās. Jaapan tuuga es lepū ja kuuluf 23.01.1904 Vinnemaa sõa. Vinne laivistut rōnnati Port Arthurin ja Tšemulpon.

Tšemulpon olu Varjag ja suurtükupaat Korjets es mōlōgi 14 Jaapani laivalō alla anda. 27.01. (vahtsō kallendri perrē 9.02.) 1904 olfi Tšemulpo lähkūl kuuls merelahing Jaapani eskaadriga.

Sōamehe tiidse, et surm om tulōman, ja kiroti kodotsilō hüvaste jātmise kirā valmis.

Jaapanlasi torpeedotulōn saiva mōlōmba Vinne laiva kõvastō vika. Et jaapanlasō es saanu laivu kätte, otsusti vinlase uma laiva esi ār häōtā: Korjets lasti õhku ja Varjag pōhja.

Jaapani samurai-kommō om lahingust pāsēnū vainlasō mehe minemā laskō, ku nā lupasō, et clon ināmb jaapanlasi ei putu. Nii õnnistugi pallodōl Peterburi tagasi jõuda. Pāäl ka Vōromaa miis Verevā Vidrik.

Vinne tsaar Nikolai II vōtsō pāsēnū mehe pidolidsōlt vasta. Kōik lahingun olu 697 sõamehit saiva medālī (pildi pāäl), noidō siān olf katōssa eesti miist. Alambvāelase saiva viil Georgi risti.

No ilma laivalda jäänū sõamehe jaotōdi tōisi laivu pāle, Verevā Vidriku laivas sai Pamjat Merkuri.

Pia pāsēti tā armeest ār ja vōtsō 1912. aastal koton Vahtsōliinan naasōs Sabbeli Alviine. Vidrik tekk esā käest saadu maa pālele uma talo ja pidi sepāamōitit. Perren olf kuus last.

Pāält tōist ilmasōta tekk miis iks sepātūid edesi, perān olf Piusa kolhoosi piimāvidājās. Pikā habōna ja muhhe olōmisō perāst kutsuti tedā Māekülā piimāmehe.

1954. aastal, lahingu 50. aastapāvās saiva 45 viil elon osalist NSVLi medālī «Vapur-sō iist».

Tuu medālī sai ka Verevā Vidrik, kellele jäi lahingut elo lõpuni miilde tulōtama ka jalga linnanū mürsūkiit.

Umast sõameheclōst tā hāā meelega es kōnōlō – 1960. aasta paiku kuulotōdi Tšemulpo veteraanī millegiperāst riigi ārandjis –, a ku Vidrik iks jutuhuu sisse sai, sis saiva kullōja kah miildejāā aolūtunni.

Varjagi kangōlasō clōtiit lõp-pi tsipakōsō inne 84. sūnnū-pāivā.

Timā havva pāäl Vahtsōliina kalmuaian om vāiku sambakōnō laivapildi ja tekstiga: «Ristlōja Varjag madrus Verrev Friedrich Jakobi poeg».

Kangōlasō avvorahhu omma Vōromaa muusōumi kōigilō kaemisōs vāllān.

RUUSMAA ARTHUR,
Vōromaa muusōumi pāavarahoitja

VōROMAA MUUSÕUMI PILT

Verevā Vidrik (Friedrich Verrev) ütēn avvorahhu ja laiva Pamjat Merkuri mītsūga.

Kriuhkamehe aastapäiv

HARJU ÜLLE
ylle@umaleht.ee

Rāpinā kihlkunna Vilus-tō külā miis Kiudo Henno (Henno Kiudorf, 83) kōnōl' inne vabariigi aastapāivā üte umma-muudu luu, mille perāst tāl, kodokandin tuntul kriuhkamehel, seoniaoni tsipakōsō hinge vaivas.

«Vabariigi aastapāiv olf suur pūhā kōigilō, külā olf iks lippō tās. Mitte nigu nūit, et kolmō-nellā tūkkū nāet, ku lābi Pōlva sõidat! Popsi, nuu es panō muidoki – lipp olf külānd kallīs osta», tulōf Henno miilde, kuis inne ilmasōta aastapāivā avvostōdi ja peeti.

Henno perren peeti vabariiki ja sinimustvalgōt lippu suurō avvo scen. Uma lipp olf nii pūhā, et üte kehvā nafa perāst olōssi vāiku Henno 1936. aasta Eesti vabariigi aastapāivā piaaigu kõva nahatāvve saanu.

«Tuu pāiv olf mu noorōh eloh edimāne kōgō hābū-vārsēmb», mēletās Heino. «Naabritaloh ellī üts Stalini usku poiskōnō, Siilivaski Jaan, minost olf tā mito aastat vanōmb. Ei tiā, kuis tälle tuu kommunisti vaim pāhā laei.

Mi, tōsō külā poiskōsō, lasimi niisama külā vaihōl suusōga ümbre. Timā sādē meid pikkusō perrā ritta. Lellāpoig Artur olf kōgō pikēmb, timāle anti toki otsah verevāt vāirmi rōivakalts ja nii mī lābi külā lātsimi. Ma olfi viimāne ja tūke viil viimātsēmbās jāmā. Ku ma nūit olf luudusōfilme nānnū, sōs kilpkunna poigō vette rühkmīne om mu tuukōrdsō suusatamisōga üttemuudu.

Es tii mī kellelegi kurja ega midāgi, a vōis perāh tulī, tuu olf oopōr umaette. Mi esā olliva Leevil Kait-sōliidu paraatī tegemāh. Ōdagū, ku mī kodo jõudsō, olf tāl joba lugu tiidā. Min-

PILDI ERÄKOGOST

Eesti vabariigi aastapāivā pido Leevil 1936. aastagal.

no pāste õnnō tuu, et ma olfi viil vālah moro pāäl, ku vanōmba vele Eeri «tenopalvō» suurō heliuga vāllā kostōva. Ma olfi noorōst pāāst vāega tark. Ma es tiā noidō kommunistō pōrmandu all toimōndamisōst midāgi, a õigō kipōstō olfi mina kah aidapōrmandu all.

Ku hāmārās nakās minemā ja vilu kah joba olf, sis imā tulī moro pālele ja kuuluf: mullō andas amnestia. Olli ma jo külānd vāikene.»

Tuu asi tulī Henno jaos viil üts kōrd pāāvākōrda, pallo il-dampa, 1970. aastidō lõpuh.

«Ma olfi kolhoosi virdsaauto pāäl – tuhavidāmise massinast tetti virdsaauto, selle et virtsa olf nii lābi külā –, millega pidi kevājā pōllu pālele ka ammōniaagivett vidāmā,» seletās Henno. «Mul olf kül signaal pālele sätetū, et ku pūtt tās saa, nakās signaal pirisemā. A es julgu tuud ammōniaagi-aigu tūile panda, et ākki tulōkipōn tulō ja ammōniaagigaas plahvatas. Ütskōrd jāi mōlotama ja nāi, et vaakumassinast tulō joba ammōniaaki vāllā – asi vussih!»

Hennol kāve kipō mōtō lābi pāā, et vasta tuult piāt pagōma.

«Ammoniaak om jo sääne hull, et vōtt hōngu kinni!» seletās tā.

Tā kaksō kipōlt ammōniaagivooligu vāllā, a es jõvva paeda ja olf üleppā ammōniaagiga kuuh. Hingāmīne ja nāgemīne kaonu, jala viil liiku ja tā jõudsō kavvōmbahe hūpādā.

Tuust āsast tulī kaala pālele määnegi «tuvimuna» ja Henno panti struuma-uurmistō.

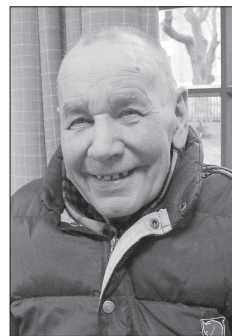
Haigōmaja palatin olf üle kümne mehe, noidō siān üts Tarto komsomolisekretār. «Tuu olf sääne sunnik, et kell kuus hummogu kükūf nigu kikas sängūh ja pand' hūmni

juuskma!» seletā Henno.

Mehe es saahamiilt vāllā nāūdādā – iks sūkāv Vinne aig.

Ütskōrd julgu krōpō suuvārgiga Henno midāgi vasta üteldā ja olōkōrd lātīs sandis.

«Sis ütligi tälle, et ku tā tiidā taht, sis ma olō joba 1936. aastal seo verevā valitsusō iist pōrmandu all olu! Ja mano kuulodi: ku mu juttu ei usu, kūsū aoluu-profesri Siilivaski Karla kēst! Tuu om tuu Jaani noorōmb veli,» klaarsō kriuhkamiis Henno kehvā saisu hindā kasus ār.

HARJU ÜLLE PILT

Kiudo Henno.

Vele Henno (kural) ja Eeri.

Inemine ja massin passi-i egā kōrd kokko

Kolm aastat tagasi mõitimi esāga, et piāssi esi ka üte massina valmis ehitāmā. Ma olfi tuus aos õkva nii suurōs kasunu, et vāiku poiskōsō ATV olf mullō vāikus jāmā ja huvi tuuga sōts otsa saanu.

Mārgotimi pikālt ja tulgi hāā plaan ehitā kart. Meil olf raam olōman ja ATV külest tahtsōmī muu tarvilidsō jupi vōtta.

Mōtōldu ja tētū! No edimālt olf õnnō mōtōldu, a sōs naksi-mi tegemā. Tšōhkōndimi āsa kallal kōik varahadsō kevājā vaba minodi.

Mahlakuu lõpun olf massin valmis ja ütēl pūhāpāāvāl naksimi proovisōitō tegemā. Mu suurō sōsara olfi ka koton ja pōllu pāäl nakās hirmsa kihotaminō pihta. Esā tegi edimādsē sōidu. Sōsara ütēlvā, et tūtrikōl um õigus inne sōita, ja perākōrd

tulī mu kōrd ka kätte.

Ma olfi nii herēvāllā ja uhkō, ku massinalō iistō. Panni kiivri pāhā ja vaoti gaasi. Edeotsa lātīs sōit vāega hāste, kibōhus mugu kasvi ja sōs tulī mul hirm pālele. Tahtsō huugu maaha vōtta, a massin kihof iks edesi ja ma es mōista midāgi tētā. Hirm lātīs õnnō suurōmbas.

Esā sai arvu, et midāgi um kōrrast ār ja nakās mu puulō juuskma. Tā tahtsō minno katski lānnū massina pāält ār tōmmada.

Plaun olf hāā, a lõppi õnnōtulō. Esā sai kihotava massina tsōdōriga vasta jalga, linnās kukōrkuuti ja jāi pōllu pālele pikāle. Massin kuun minoga virof iks edesi. Naksi hirmsalō rabōlōma ja teno toolō pāsēi määnegi tross vāllalō ja pitur nakās tūile. Sai kardi saisma.

Tōsō olfi joba esā mano juus-

knu. Sais olf hallō, esāl hirmsa valu ja jalaluu purus.

Platsi kōlistōt hādāabi vei esā edimālt Vōrolō ja säält edesi Tartolō. Tetti lōikus ja panti jalaluu raudu ja kruvvōga kokko. Mitu kuud tulī karkōga kāvūvū ja ega peris kōrda ei olō asi siāamaani saanu.

Ku tuu pahandus juhtu, sōs edimālt ma mōitī, et olō kōgōn sūidū, selle et ma tahtsō säänest massinast.

Tōsō kōik ütēlvā, et tego olf õnnōtusōga ja õnnōtuusi vōi kōgō juhtuda. Nūit ma usu külh sāānest juttu, a tuukōrd olf hirmsa sūidēvalu ja murō.

Tuud karti ei olō mī ināmb kōrda tēnnū ega sōita pruuvnu, sais niisama kuuri takan.

Olō tihtsālē mōtōlnu, et kōik massina ummājo inemisi vāllā mōtōldu ja valmis tētū. Nāist um satu aastidō joosul olu

vāega pallo api, a samal aol um juhtunu ka vāega jālchit õnnōtuusi.

LUIGA OLIVER-SANDER
Parkseppā keskkuul VIII klass

PILT ERÄKOGOST

Seo kardiga kihotaminō lõppi kehvāste.

Kohe kaosō hāā āsā?

Mille olō-i piimā-pudōlikorkō saia?

«Mul om vanast aost hoitu piimāpudōlit, kohe om hāā talvōs mahlā vai muud sisse tētā. A tii ei kiāki ināmb noidō jaos korkō – olō egāl puult otsnu. Ōgasugutsidō purkō jaos jo tētās, a piimāpudōlidō jaos olō ei.»

KASKELI LINDA Pōlvast

Vastas Kāpā Marju KPG Kaubandusō Ōust (Maga-ziini puut):

«Parhilla sändsit korkō kaubandusōn tōtōstō olō ei. Meil omma mūgil vahtsō piimāpudōli ja veinipudōli ütēn korkōga. Tuu vana piimā-

pudōli jaos olō ei seeniaoni korkō kūsūtū ja julgu ei lupa, et sääne asi mī puuti tulō.»

Hāā inemise, kas teil om viil kūsūmūisi tuu kotsilō, kohe om puutōst kaonu mōni hāā asi?

Kirotagō info@umaleht.ee vai kōlistagō tel 5560 8935 (Leimanni Eve). Urimi per-rā, mille hāād asja ināmb saia ei olō ja kas om luutust tuud viil kōskilt lōidū.

PILT ERÄKOGOST

Vana piimāpudōli sisse om hāā mahlā tētā, õnnō korkō olō-i piimāpudōlidō jaos saia.